ВЕЧЕРНИЦѢ

ЛИТЕРАЦЬКЕ ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Число 9. Львôвъ дня 29. Марта 1862.

ЛИСТЪ.

Ой два жовнярѣ молоденьки,
Та якъ два братчики рôднесеньки,
Сидѣли нôчковъ мая въ маю,
Въ Веронѣ, мѣстѣ въ волоськôмъ краю,
Сидѣли нôчковъ, тай тужили,
Анѣ словечка не говорили;
Анѣ словечка половину;
А мѣсяць свѣтитъ якъ у днину.
Сховавъ ся мѣсяць въ ясни зорѣ,
Одинъ ся жовнѣрь дивитъ дъ горѣ,
Другій клонитъ головочку
Якъ та пташка до листочку,
Якъ та пташка соловѣе,
Коли серденько въ нему млѣе, —
Та й промовивъ тихо, тихо:
Камрате брате, якъ ми лихо,
Не додержу. —
Ой брате милый,
Ты мôй сокôлку бѣлокрылый,
Зôпри ся душко ми на груди
Та чей ти заразъ легше буде,
Та и головка перестане,
Та и серденько ôдовяне;
Лишень неплачъ ты мôй соколе,
Бо мое серце ся розколе,
Не плачъ Васильку, збудь ся жалю,
Я тя не пущу до шпиталю.

Ой пустишъ брате, що робити,
Коли минѣ бы вже не жити, —
Але кобы хоть написати,
Та написати, защебетати
Якъ соловѣйко въ темнôмъ гаю,
До моѣй ненечки, що ѣй маю,
До моѣй неньки рôдненькои,
Та якъ зазульки сивенькои. —
Ой брате милый, милесенькій,
Та якъ мôй рôдный рôдиесенькій,
Маю озьде два крайцарѣ
На голодѣ наскладани:
Озьми ихъ брате мôй, любчику,
Ты щирый, щирый мой голубчику,
Та пôйди рано до крамницѣ,
До крамницѣ, якъ свѣтлицѣ,
Та й купи собѣ два листочки,
Въ купецькои дочки, волошочки,
Оба листочки паровани,
Позолочени, намальовани,
Серединовъ якъ калиновъ,
Берѣжками мерѣжками,
А по кôнцяхъ якъ звиздички,
А все дрôбненьки, невелички. —
А якъ я братчику вже загину,
Вытеши ми трумну домовину,
Та помалюй до окола;
Зложи въ ню брата якъ сокола.
Тай сядь собѣ темновъ нôчковъ,
По конець вѣка передъ свѣчковъ,
Тай озьми листы намальовани,
У купецькои дочки покуповани. —
Та озьмешъ перо бѣлесенькое,
Тай озьмешъ писати, порошити,
Словечками ворошити,
А слозами посипати,
Лѣпити обручковъ,
Щобы знала моя мати,
Що твоевъ то ручковъ,
Щобы знала моя ненька,
Що легше конати,
Якъ е ручка вѣрнесенька,
Листокъ написати. —

Федьковичъ.

ХЛОПСЬКА ДИТИНА.

XX.

(Продовженье).

Якажъ думка була у Ганѣ, що она нехотѣла видѣти пана мандатора?

У церкви ôнъ позиравъ на ню окомъ такъ цѣкавымъ, якъ ôдходила, ôнъ уклонами примилявъ ся, прïѣхавъ до нихъ, то майже що разъ пытавъ за нею — дѣвчина уже ôдгадала, цы не зъ за неи лише прïѣхавъ. — Непôйду, подумала, тай такъ и зробила. А якъ ôдъѣхавъ, она така рада була, що ажъ смѣхомъ пустымъ зачала смѣятися.

Мати мусѣла такожъ домѣркуватись, що донька гадае, бо анѣ пытала доньки, чому гостеви непоказувалася; хоть панъ отець Евстахій пôвъ голосомъ споминавъ, чому такъ дика она — буде думати гôсть, що она ачей боитъ ся его. Але на тôмъ и закôнчило ся; та и пана мандатора забулося, и незгадувано нѣколи, нѣ пôвъ словечкомъ.

Тымъ часомъ але въ головѣ пана мандатора не перейшло оно такъ скоро, якъ у тыхъ. Коли неудалось видѣти дѣвчину за першимъ разомъ, то удасть ся другій або третый разъ. Перепоны его лише бôльше еще до дѣла наганяли, — що то бы и було, думае панъ мандаторъ, абы я не мôгъ еи видѣти, а хотьбы и за жѣнку мати. Не така она высока вельможанка, щобы й для мене не могла бути.

Такû думки усилили ся бѣднои мандаторськои головы, якихъ еще у нêй може и небувало; тота Ганя, а й ще може женитьба.

Що вечера розказувавъ панъ мандаторъ зъ Тымкомъ своимъ зычайну казку, то и згадувало ся тамъ часто за Ганю. — Тымко брехавъ передъ паномъ на его воду: лише ще було панови тамъ заходити, та буде и гараздъ. Зъ того и чимъ разъ то раднѣйшій бувъ панъ мандаторъ. —

Ажъ ось одного вечера якось, що и ненадѣявъ ся панъ мандаторъ, розказуе Тымко дивну казку. Каже ôнъ, що оповѣдала ёму Олена, що той Стефанъ хлопській сиротюкъ, покôнчивъ великû школы та мае небавомъ прïѣхати оженити ся зъ панною Ганею. —

„Такъ ты кажешъ?“ зъ дивнымъ лицемъ запытавъ панъ мандаторъ, „то той хлопській сынъ зъ нею мае „оженитися.“ Подумавъ собѣ щось, тай потому лише сказавъ: „будемо видѣти!“

Думавъ много ще надъ тымъ панъ мандаторъ, ходивъ по покоѣ, нѣбы лихій, якъ видѣло ся, ôнъ бувъ; — въ его головѣ, знать, мусѣло много гадокъ перевернутись. Пôйшовъ уже хоть пôзно, до канцеляріи, шукавъ по паперахъ, перевертавъ довго, ажъ и найшовъ уже щось, выписавъ собѣ и уже му легше було. —

XXI.

На другій день рано зôбравъ ся панъ мандаторъ и пôйшовъ до ôтця Евстахого. Хоть видко було по нимъ, що лице не до усмѣху строилось, а предцѣ зробивши ся коло хаты панъ-ôтця, оно якъ на приказъ, розяснѣло: и уже иде панъ мандаторъ зъ лицемъ погôднымъ и кречнымъ.

Пана ôтця Евстахого заставъ въ дома — сидѣвъ на софѣ пôдъ ôкномъ, коло него недалеко Ганя шила. Заковтавъ до дверій, входитъ, и заразъ перепрашае:

„Прошу даровати, що я такъ завчасу приходжу. „Маю де нещо спытати конче потрѣбного, Добрый „день! добрый день,“ кланявъ ся и панъ-ôтцеви низько, а ще низше паннѣ.

Ганя ôдклоняючи ся ёму, якось такъ дивно поглянула по нимъ, неначе ôнъ безъ потребы зовсѣмъ тутъ и найшовъ. —

Сѣвъ панъ, та зачали наупершъ то о погодѣ, то о газдôвствѣ, — мандаторъ поглядавъ часто и скоро по дѣвчинѣ, котра уже и такъ ледви сидѣла, булабъ пôйшла, але не годилось.

„А — га!“ каже мандаторъ по часѣ недовгôмъ: „за „дѣло бувъ бымъ у забувъ — ото я хотѣвъ запы„тати ся — за того пана Стефана; бо прïйшло за него. „Я его маю записаного, але минѣ бы конче знати, „въ якихъ ôнъ лѣтахъ.“

Говоривъ поволи, знать умысне, и уважавъ очима по Гани, — она и не пôднесла очій, лишь на лици видко було, шо якбы и страхъ и цѣкавôсть еи збирали. —

„Бо то шанобный добродѣю — теперъ переходятъ на ново конскрипцію, будутъ знову брати до „вôйська, а я не знаю добре, що за него повѣсти. „Чувъ я, що красно ся учитъ, права певно, яка то „потѣха, що сирота дôйде до чого.“

Панъ отець Евстахій не ôдказавъ нѣчо, Ганя хоть цѣкава була, но немогла усидѣти и нѣбы чого шукати, выйшла. —

А, — подумавъ собѣ панъ мандаторъ, скоро лише она выйшла, — еи ôнъ не дуже може й обходитъ, коли не хоче слухати: а надѣя у него засвѣтила бôльша, нѣжъ въ передъ того. —

„Отже“ шанобный добродѣю, „хотѣвъ я просити, „абысьте ласкаво подивили до книгъ своихъ, много „лѣтъ той панъ Стефанъ мае. А потому, якû школы „ôнъ уже учивъ ся, бо я мушу на приказъ ôдписати.“

Неможъ було по ôтцю Евстахимъ видѣти, що ёму на гадцѣ — борола ся она у него може и сама зъ собою — бо якось лише коротенько и прикро ôдповѣвъ подививши у книги:

„Стефанъ теперъ кôнчитъ лѣтъ двадцять и чоты„ре — а що до шкôлъ его, то выучивъ ся теперъ право.“

Поклавъ книгу назадъ — дивно стало мандаторови, самъ незнавъ, якъ собѣ розтолковати; бо отець Евстахій нѣ лихій бувъ, нѣ добрый, — треба було конче знати, якій панъ-отець Стефанови. —

Звернувъ, абы розговорити панъ-ôтця, бесѣду на школы, и на новѣйшій, нынѣшный свѣтъ. А то уже

старика такôй була найкрасша о тôмъ розмова, уже якъ о тôмъ зачавъ, то годѣ було и перестати. — Говорили они собѣ оба безконечно о тôмъ, якъ то давнѣйше лѣпше бувало, та и зôйшла поговôрка на те, що и хотѣвъ мандаторъ.

„Та що то й говорити“ явъ отець Евстахій, „то „нынѣ молодь уже не тая, що за насъ бувала. Много „учитъ ся, а цы й много знае? — Бодай тамъ! Отъ „нынѣ хлопцеви бôльше у головѣ, що намъ и за молодецького вѣку не прѣйшло на гадку.“

„О та вже певна рѣчъ“ каже на догадъ мандаторъ, „нынѣ молодежи нема, щобы шанувала що святе, „нынѣ кождый за молодыхъ уже лѣтъ про те гадае, „що ажъ у старшôмъ вѣку на часъ було бы подумати.“

Неначе, якъбы хто бувъ старому такôй умысне зробывъ потѣху яку. потрафивъ ёму и мандаторъ у ладъ — прійшли старому давнй часы, розговоривъ ся, якъ то кажутъ, на добре. —

„Ну — та що поможе говорити, коли нынѣ свѣтъ „дивный, у нихъ все одно, цы то зъ простого, цы „лѣпшого стану хто выйшовъ, одною мѣрою они ёго „мѣрятъ. Що давно було святе, нынѣ имъ смѣшне — „я переживъ лѣтъ много; але не надѣявъ ся тôлько „видѣти злого. — Прошу васъ, якій то свѣту ладъ: „коли нынѣ леда хлопській першій лѣпшій сынъ, якъ „лише лизнувъ школы, тои новои бѣсноватои, уже и „не знае, и забувае, що, и ôдки ôнъ выйшовъ. То „така просвѣта! Все нынѣ рôвно!“ Видѣлось, що старому жаль ажъ груды стискавъ, коли погадавъ на давнй часы.

Добре було те й знати мандаторови, що старому найбôльше до смаку припаде така бесѣеа. Отже пообзиравшися, що лише оба лишили ся въ кôмнатѣ, якъ зачавъ розказувати, де що знавъ и лише коли чувъ, якіи то тотй хлопськй дѣты, хоть и ученй, а предцѣ такôй все невдячнй и облестнй; то старый отець Евстахій ажъ урадувавъ ся, чути такъ красно до его ладу говорячого чоловѣка. — Тожъ и розговоривъ ся одинъ и другій, зъ души старый — умысне мандаторъ, що и часъ имъ скоро минувъ.

Справдѣ трафивъ добре мандаторъ панъ ôтцю до серця, полюбивъ ёго старикъ; божъ то сей чоловѣкъ мавъ якйсь здоровй понятья о людяхъ и о свѣтѣ. —

У другôй кôмнатѣ чула цѣлу бесѣду Ганя, чи она такожъ такъ думала? — ледви.

XXII.

Минавъ день за днемъ, мандаторъ зъ часта уже приходивъ до панъ-ôтця, уже и подружили ся оба по троха; а надѣяныхъ гостій зô Львова пана Константа и Стефана, якъ нема, такъ и годѣ дôждати ся. Що бы було? — нѣхто не знае, бо и листу не було уже зо чотыре недѣль, уже й зажурили ся: цы на ново ие занедугъ братъ.

Мати и донька то уже обѣ найбôльше ожидали ихъ, и що день, и рано и вечеромъ пытаютъ одна другои, щобы ся стало? Минувъ уже и мѣсяць, а ихъ не ма еще, та й нѣякои вѣсти, бодай найменьшои. —

Ажъ ось еднои недѣлѣ прійшло. Отець Евстахій по обѣдѣ забравъ ся зъ мандаторомъ на прохôдъ, вѣдавъ подивитися, якъ рыбу будутъ имати; а вдовиця зъ Ганею знову собѣжъ пôйшли на зарѣчне село, оглядати сливки, десь мали бути дуже краснй. А було то вже якось у самй жнива, на дворѣ було парно, сонце жегло, якбы огонь, а ще й отъ анѣ вѣтрецъ не дунувъ, анѣ не кивнувъ ся. Нѣ птыця нѣгде не щебетала, поховала ся у тѣнистый холодный лѣсъ, нѣ худоба не проходила весело, нѣ люде не указувалися, якось кожде шукало, знужене ôдъ спеки, дебы у холодѣ заховатитися, та й день, хоть ясный и погôдный, ажъ надоѣвъ своимъ горячомъ.

У холодку пôдъ широкою яблôнкою сидѣли они обѣ, коло нихъ стояли недалеко цѣкавй дѣти газды, та якъ то сельськй, бояли ся и говорити, лише призиралися панямъ. — Газда нипавъ по саду; — дебы яке красне пристигле яблоко, або ґрушка, що достояла ще, або котра прискоро достигла слива чорна, та зôщибавъ и все приносивъ, абы гостій якъ годенъ погостити. Що наднесе якій овôчъ, то заразъ и розказуе, зъ котрого дерева, коли оно саджене, бо ôнъ бувъ розумный у садôвництвѣ, та й за того знавъ тому ладъ. —

Надбѣгла чогось служниця Олена, тай ажъ бѣгцемъ у садъ, де наши сидѣли.

„Прѣхали гостѣ ѣймость!“ зачала казати, „прѣ„хавъ Стефанъ — паничъ прѣхали зô Львова.“

„Та сами?“ спытали обѣ наразъ.

„Сами, лише сами.“

Дивно ся обомъ зробило, чому Стефанъ лише самъ надъѣхавъ, а чей же Господи хорони, не слабый братъ, та не мôгъ ѣхати. —

Пôйшли домôвъ прійміти свого гостя. Черезъ дорогу роемъ били ся гадки до головы, и матери и доньцѣ, а якъ зразу скоро ишли, такъ чимъ близше то и повôльнѣйше. Якось гадки въ головѣ то ажъ зупиняли ходови.

На ганку передъ хатою, видятъ, стоитъ Стефанъ, но щось, вѣдавъ видитъ ся, зъ сумнымъ лицемъ, сто-

итъ и глядитъ просто до нихъ, а якось лице не смѣе ся ёму. Вдовици и доньцѣ щось такъ якбы ворожба яка сумна, тьохло коло серця. —

Та уже и зôйшли ся. Витаютъ ся сердешно, а чомусь безъ утѣхи. —

„Щожъ тамъ чувати у васъ у Львовѣ" пытае мати.

„А щожъ всѣлякобы — и добре — и не добре" каже Стефанъ якимсь глухимъ голосомъ.

„А щожъ братъ Константъ?" зновъ она напирае.—

Молодцеви щось ажъ груды заперло, очи му зачали слозавѣти.

„Слабый уже пару часôвъ, хотѣвъ емъ писати, „не велѣвъ, ôдволѣкало ся, чей, чей якось буде легше, „а оно годѣ — якось не иле."

„Йой! та може ôнъ уже сирота и загибъ, а вы „ёго лишили — а може вже, — хто знае..."

Очи она влѣпила на молодця, а той самъ видко уже й плаче. Ганя дивила на нихъ, та якось ажъ занѣмѣла. —

„Кажѣтъ про Божу ласку!" просила уже скрôзь слёзы Анастася, „вѣдай его уже не е на сему свѣтѣ."

Молодець спустивъ очи, тай ледва що его лише було чути, промовивъ:

„Та уже и по сему свѣту небуде ихъ душа „нѣяка бачити. Тому тыждень умерли."

Тôлько було й мовы всеи; незнавъ нѣхто, що уповѣсти. Плакали усѣ трое, а найбôльше то уже дѣвчина, — она якъ лишъ слухала впередъ, що говорили, такъ и теперъ тихцемъ пôйшла у кутикъ, и небога ажъ заходила ся у слёзахъ. Кожде у своимъ кутику тужило и плакало, була то тиха молитва, сердешна, за душу покôйника, — молитва, що переважитъ всяки молебнѣ звучнѝ и голоснѝ а не все щирѝ. —

Но и щожъ поможе плаканье, мертвого не оскреситъ, хиба що полегшѣе горюючому серцю, якъ сплынутъ троха слёзы, та вже и якось чоловѣкъ роздумае собѣ и розтолкуе, та зôтхне у небеса до Господа: „Будь воля твоя."

Коли чоловѣку жаль якій прійде, то зъ разу бы радъ и неговорити про те, якось радъ бы еще на троха ёго забути, та тяжко и згануты того живымъ словоиъ, хоть ôнъ такôй думки держитъ ся. Отъ такъ и нашѝ не бесѣдували нѣчого бôльше на теперъ.

Зачали й думати, щобы гостя пріймити, та помѣстити. То се то те треба було зробити, та такъ якось, якъ найшлася закрутенѣя для головы, бодай хоть на волосокъ повеселѣли. —

Ажъ отъ и надôйшли и панъ отець Евстахій и панъ мандаторъ. —

„А! — якже ся маете?" пытаютъ панъ-отець такôй справдѣ радѣшно, та и якось зъуважали, що Стефанъ самъ, „та вы сами, а дежъ братъ Константъ? — Певно тамъ уже зъ сестрою?" —

Стефанъ поглянувъ що нема окрôмъ нихъ трёхъ нѣкого въ покоѣ, тай ôдразу такôй каже:

„Сумну вѣсть панъ-отче привожу — я самъ — „панъ Константъ лишили ся у Львовѣ — Богъ забравъ ихъ до себе тому тыждень."

Заложивъ руки старикъ, очи розтворивъ повнѣйше, задумавъ ся, не каже нѣ слова. ажъ десь пôзнѣйше промовивъ:

„Умеръ сирота — умеръ — Господи Боже! будь „воля твоя!"

Нѣбы нѣчого бôльше небачивъ уже. ставъ зъ тиха говорити молитву за померших.

Мандаторъ стоявъ зъ дивнымъ лицемъ коло ôкна, бо щожъ ёго обходило те — ôнъ призиравъ ся за тымъ часомъ Стефанови. Тихо було въ хатѣ, старикъ мовивъ молитву, и Стефанъ моливъ ся тихо въ серци. а панъ самъ не знаючи. що зъ собою зробити. по тихонько, що и нѣхто не знавъ коли. чѣмхнулъ до двора. —

Що собѣ думавъ, хто тамъ мôгъ знати. але здае ся, що ёму Стефанъ улѣзъ дуже до головы. Ходивъ, лазивъ и нудивъ собою цѣлый вечêръ, а все поморкувавъ по пôдъ носомъ: „Хлопська жила! якій рѣзькій и хорошій молодець!"

И Тымко уже знавъ що Стефанъ пріѣхавъ, та й не потребувавъ пытати ся, чого лихій панъ мандаторъ. — (Дальше буде.)

КУРОЧКА.

Курочка красна, бабина кокошка.
Пухлата, съ чубкомъ, пустенька трошка.
Лестна, пестьоха, неôдступна хаты.
Кликана бабовъ знала й сѣдати. —
Баба не знала, чимъ вже ю кормити,
Якъ голубити, сусѣдамъ хвалити:
Курочцѣ гараздъ. не треба вже й неба,
Не знала що нужда, або потреба. —
Гараздъ не дасть покôй, — такъ курцѣ заплыло
Когутомъ ся стати. — Отъ якъ ся вчинило.
Навтямилось курцѣ такъ далѣ зôстати
И передъ бабовъ низенько сѣдати. —
За те нѣколи когутъ и не знае;
Весело пѣе, цѣлый день гуляе, —
Найбы и я собѣжь хоть разъ погуляла
Надумалась курка, тай пѣяти стала.

Учула баба, якъ курка запѣла;
Тай у страсѣ своѣмъ мало не умлѣла.
„Упадоньку! певно голодъ, джума буде!“
Баба такъ заводить, збѣгли ся ажъ люде:
„А що сталося?“ баба знову млѣе,
„Ей головкожъ бѣдна! йой! сивошка пѣе!
„Упадоньку! певно голодъ, джума буде!“
„Голодъ и джума!“ згаморѣли люде. —
Зажурились люде, раду ведуть тихо,
Що бы зробити, ôдогнати лихо?
Урадили раду — та що и зробили?
Бы лихо ôдгнати, — курочку убили! —
Уже нема курки, курки й не згадати: —
А на щожъ ѣй було въ когуты ставати?

Гр. Савчинській.

РУСЬКІЙ ЯЗЫКЪ.

„Говоръ народа не е дещо припадкового, безправильного, але виды языка основани въ цѣломъ народѣ и глубоко вкоренени, не утворилися они ани втогôдъ, ани сего, ани минувшого столѣтья, але зъ вѣку-предвѣку, ôтколи нашъ нарôдъ свою землю замешкуе, а звѣстно всѣ ученіи на то згаджаются, що карпатскіи горы суть колыскою Словянъ. Е то правила мовы, уживаніи міліонами, не благе мудрованье недоуковъ, е то голосъ тилько столѣтій, тысячей поколѣнь, е то природна бесѣда, котру ему всевышній даровавъ, котру нарôдъ старанно сохраняе, е то природжени правила граматики его. Уважавши далѣй видимо, якъ тіи нарѣчія и рôзнорѣчія вяжутся огниво за огниво, карбъ за карбъ; якъ въ однôмъ мѣстци сосредоточаются, и на около сеи точки розростаются, якъ розділени меже собою питомыми своими границями, давнѣйшими якъ панованье Польщи, а може ще давнѣйшими, нѣжъ заборы и розгранья князѣвъ Рюрикового племене....

Огляньмося назадъ и прукмѣтуймо ще, яка сила южнорускаго языка, яку перевагу брала завсѣгди руска народность надъ другими народами. Килько то племенъ чужеязычныхъ розплылося, потонуло въ южнôй Руси, и ще въ древности сôльялося съ Русью! Грôзніи племена Обрôвъ, Печенѣгôвъ Половцѣвъ, Ятвягôвъ, все то потало въ Руси, и слѣду нема! Рôдъ Варягôвъ борзо пересловянився, и ледви килька слôвъ лишивъ въ заведенôмъ нимъ горожанскôмъ устройствѣ; цѣли поколѣнья князѣвъ и вельможъ литовского племене, ба ледви не цѣла Литва приняла была и языкъ и вѣру ôтъ Русинôвъ. Татарва зпала якъ тая повѣнь и перемчала и знидѣла, а руска народность знову зазеленѣла мовъ трава изъ Буджацкои орды нынѣ въ Бесарабіи и живои души нема! А возьмѣмъ и новѣйши часы: мало що бôльше якъ пôввѣку минуло, а Сербскіи поселенцѣ на Украинѣ вже по малоруски говорятъ; Швабы колонисти на южнôй Руси въ четвертôмъ и пятôмъ поколѣнью стаются Русинами, хиба школа удержуе въ нихъ нѣмецтво; а у насъ польскіи заходцѣ чижъ не лучше по руски умѣютъ якъ по своему, по мазурски? чи не спѣваютъ рускихъ спѣванокъ? чи не переймили въ декотрыхъ сторонахъ и бесѣду и обряды весѣльни ôтъ Руси, хоть ихъ сокочено, якъ мога, ôтъ змѣшанья съ Русинами, не допускаючи ни дружитися съ Русинами, ни осѣдати Руси межъ ними. Така то сила руского языка, рускои народности, такъ глубоко она въ народѣ вкоренена, такъ сильно розростается и дѣйствуе; не чудножъ, що помимо тилько несчастій и невзгодинъ на Русь, рôдъ рускій такій многочисленный. Велике призначенье мае нашъ нарôдъ, коли го промыслъ Божій такъ заховуе и благословитъ!“

Дословно такъ озываеся П. професоръ Я. Головацкій при кôнцѣ своеи многоцѣннои а не оцѣненнои доси розправы о южно-руськôлъ языцѣ. Сказано, нихто не будешъ пророкомъ въ землѣ своѣй, а тутъ вже и не находимо разнѣйшого примѣру, надъ отсе, що лучилося зъ нашимъ даровитымъ, для нашого рôдного малоруського языка и его словесности такъ богато заслужившимся ученимъ п. Я. Головацкимъ. Воно видиться намъ тымъ разнѣйше, що нашъ славутный родимець не выступавъ, бачите, съ якимись пророчими гадками, але проповѣдавъ сами такіи правды, о которыхъ мы всѣгди могли пересвѣдчитись, бо вони, нехай такъ скажу, суть очевидни. Но що-жъ? Дивный е свѣтъ божій, а най дивнѣйши — люде! До сихъ людей, позвольте, належать у насъ передъ усѣми тіи, що ôдъ 1848. року занималися веденьемъ нашои словесности, и причинялися для неи своими пожиточными и непожиточными писаньями. Кождый хотѣвъ вынайти щось нового, щось лѣпшого, и зъ-за того глядѣвъ правилъ руського языка або въ тôй околицѣ межи народомъ де обытавъ, або въ сочиненьяхъ писаныхъ па-русскѣ, але все таки не по-руськи. Зъ тои причины выйшли дивнѣсеньки рѣчи; бо коли одни зъ превеликои ревности для руського слова и его будучности хватались одною рукою, а навѣтъ обѣручъ, россійськои словесности, то знову други зъ ненависти для московщины уважали навѣтъ тіи примѣты малоруського языка, котори де-що спôльного зъ велико-руськимъ маютъ, за не-наши и, безъ найменшого зглиду на украинську письменность, хотѣли якусь окремѣшню словесность на пôдставѣ западно-галицькои, духомъ польського языка насыченои рôзномовы, основати. То були два головни екстремы, котори окрôмъ того ще въ найдрôбнѣйшихъ нюансахъ урозмаичалися. Цѣла наша литература ôдъ 1848 року до нынѣшного дня, не есть нищо инше, якъ експериментальна филологія. Не обôйшлося и безъ полемики, но вона не принесла такихъ користей, якъ повнина була принести, а то все тому, що по крайнôй мѣрѣ одна сторона о своѣмъ принципѣ не мала ясного понятія, або лѣпше сказати, не понимала его зъ належитого становища, не одночила своихъ поборникôвъ, бо кождый, хоть трошки, понимавъ рѣчъ инакше и тымъ способомъ одинъ ôдъ одного ôддалявся. Въ-прочôмъ якъ возьмемъ на уваву, пôдъ якими околичностями мы до словесного житья пробудилися, и яки мы потребы въ нашôмъ житью народнôмъ почули, то и не дивниця, що се такъ у насъ дѣялося. Кождый хотѣвъ ôдъ себе бодай чимъ-не-чимъ для общои справы причинитися, а звѣстно, що голова то розумъ.

(Дальше буде.)

КНЯЗЬ ЮРІЙ БЕЛЗКІЙ.

(Продовженье).

IX.

Папы римски, именно Климентій VI, Иннокентій VI и Урбанъ V обытавшіи тогоды въ Авиньонѣ, съ всею имъ предстоячою моральною силою вспирали предпринятья Казимира въ земляхъ рускихъ, — и якъ тая помôчь несена ôтъ головы католицкои церкви многоцѣнною и вещественною була Казимиру, для постепенного приобрѣтенья земель рускихъ посредствомъ оружія, такъ и для утверженья польского панованья тамже забѣги папъ римскихъ о наверненье Русинôвъ на лоно католицкои церкви много причинили ся.

Русины пріймаючи латиньскій обрядъ и покидаючи православье, ôтчужали ся востокови и его принципіямъ, способомъ зрѣнья запада преобразували-ся, прибирали обычаи поборника запада, Польщи, а на конець всего политичного ôтношенья съ прочею ихъ рускою православною братіею за предѣлами Казимиру пôдвластнои Руси ôтрекали ся. Не дивъ про то, що Казимиръ и зъ свѣтского становища своего, мавъ причину вспирати ширенье ся вѣры католицкои на Руси, угождаючи заразомъ тымъ самымъ яко католикъ и своему религійному пересвѣдченью.

Казимиръ завоевавши вторично землю рускую, перетворявъ церкви рускіи на латиньскіи костелы. Тое поданье жерелъ рускихъ*) мнитъ со всею вѣроятностію лише церкви въ головныхъ рускихъ городахъ на Волыни, но мы зъ польскихъ жерелъ довѣдуемъ ся, що и въ Львовѣ**) Казимиръ рускую Богородичную церковъ Богоматери, призначивъ на справованье службъ Божихъ по латиньскому обряду.

На тôмъ самôмъ мѣстци року 1350 положивъ ôнъ основанье до теперѣшного катедрального храму Божого, которого строенье, бôльше сто лѣтъ ôтъ Казимира великого до временъ Казимира Ягелоньчикя продовжаюче ся, не скорше якъ р. 1481 укôнчило ся. Подобна судьба встрѣтила одну зъ рускихъ церквій въ Галичи за часôвъ Владыслава Опольского и Людвика короля польского и угорского року 1375, призначену на Катедру ново учрежденои латиньскои метрополіи.***)

Папы римскіи вручили обовязокъ миссіи на Руси численному тогды ординови Миноритôвъ (Францѣшканôвъ), а коли тіи пріобрѣли вѣрныхъ овець, зъ помежи братій того ордина, епископôвъ именовали. Не було то учрежденье новыхъ епископій въ тѣснôмъ значенью слова ерекціи. Самъ папа Григорій XI утверджае, що во время забору, и по наступившôмъ заборѣ декотрыхъ земель рускихъ черезъ Казимира, многіи особы мужского и женьского пола, многіи прелаты, свѣтскіи ереи и монахи оставивши шизму и многіи герезіи, до правдивои вѣры, до соединенья съ римскою и апостольскою церквою обернули ся и навернеными були — и що церкви Галицкая, Володимирская, Перемышлькая и Холмская ôтъ давна въ тыхъ сторонахъ существовавшіи суть катедральными церквами, такъ довго черезъ шизматицкихъ и геретицкихъ епископôвъ управляеміи, поки ихъ церковъ римска на ново не ôтзыскала, и денекотріи папы римскіи (еще давно передъ рокомъ 1375) имъ не представили католицкихъ епископôвъ и душпастырей.*)

И дѣйстно! Еще за житя папы Клемента VI управляющого церквою ôтъ р. 1342 до 1352 перебувавъ въ Перемышли епископъ (римскій) Иванъ, а по смерти Ивана вступивъ р. 1353 на епископскій тронъ тамъ-же якій-то Николай Русинъ (Nicolaus Ruthenus) пріоръ закону предикаторôвъ Францѣшканôвъ Сандомирскихъ, епископіи Краковскои.**) Року 1358 именовавъ папа Иноцентій VI. якого-то Петра епископомъ катедральнои церкви въ Володимирѣ***) не уважаючи на тое, що Володимиръ принадлежавъ тогды литовсткому князю Любартови. Ново пріобрѣтени катедры пôдчиняли папы своему безпосередному верховластью, а именно выборъ епископôвъ съ выключеньемъ якои ни-будь иннои власти, выразно собѣ застерегли.

Апостольскій викарій именованый для Руси, Николай зъ Кросна (Nikolaus de Crosno, vicarius Russiae) управлявъ міссіями,****) выбираючи зъ помежи членôвъ Франьцѣшканьского ордина розличныхъ обытелей и народностій мужôвъ до дѣла такого здôбныхъ, владѣючихъ языкомъ въ рускихъ земляхъ употребленымъ, и тыхъ (безъ попередного призволенья ихъ законныхъ предстоятелѣвъ), вооруженыхъ повномочіями и прерогативами, тôлько міссіонарамъ ôтъ папъ римскихъ въ череззвычайныхъ случаяхъ удѣляемыми, по областьяхъ Казимиру пôдвластнои Руси розсылавъ.

Читаючи о тыхъ событьяхъ запытае читатель, чи мовчала на тое ôтчуженье своихъ сынôвъ церковъ руская, чи занѣмѣли еи предстоятелѣ епископы, и чи численныи тогды бояры рускіи придерживаючіи ся своеи вѣры за Болеслава Тройдановича съ такъ великимъ пристрастьемъ, обоятно на тіи подвиги Римлянôвъ поглядали?

Церковъ руская находила ся тогды въ тяжкихъ бѣдствьяхъ и въ великôмъ розстроенью. Отъ коли нашъ родимецъ Галичанинъ, бувшій коли-то игуменомъ монастыря села Дворци въ жолкôвскомъ окрузѣ надъ Ратою по имени Петръ поставленій на метрополиту Кіевского и Галицкого, перенесъ столицю метрополичу до Москвы еще за житья Галицко-Владимирского князя Юрія I. пановавшого ôтъ року 1301 до 1316, отъ тогды церковъ руская у насъ майже осиротѣла. Наслѣдники Петра перешкоджали своимъ и великихъ князей Московскихъ вліяньемъ въ Царгородѣ постоянное учрежденье новои митрополіи для малои Руси, о що многократно князѣ рускіи и литовскіи старанно у патріарха царгородского убѣгали ся. Отдаленье Москвы ôтъ Галича, Кіева и Володимира великое и уже для того самого при недостатку комуникаціи въ тогдашнôмъ времени ôтношенье трудное. Къ тому рускіи

*) Kronika ruska Daniłowicza. Wilno 1827. Str. 170. твердить, що Казимиръ завоевавши землю Волыньскую, перетворивъ церкви рускіи на латинское богослуженье. —

**) Chodyniecki-historia miasta Lwowa str. 342. Pamiątki Krajowe 1841. str. 80 Nr. 22 cytowane przez Maurycego Dzieduszyckiego w dodatku tygodniowym do gazety Lwowskiej. —

***) Długosz ad annum 1375.

*) Theineri monumenta vetera Poloniae et Lithuaniae T. I p. 713.

**) Theineri monumenta T I. p. 543. —

***) Theineri T. I. p. 586.

****) Theineri T. I. p. 551.

митрополиты поселившіи ся въ Москвѣ*) служили интересови князѣ въ московскихъ, а тіи тогды часто густо стояли въ неприятнôмъ ôтношенью до князѣвъ литовскихъ, которыхъ владѣнью бôльшою частію епископіи южнои Руси принадлежали, и черезъ которыхъ державы дорога зъ Москвы до Галицкои Руси вела. Чижъ не можна допустити що князѣ литовскіи старались прикоротити вліянье руского митрополиты въ Москвѣ на церквы южнорускіи — а по крайной мѣрѣ що надзорованье церквій пôдвластныхъ черезъ чужихъ митрополитôвъ, утрудненое уже такъ великимъ ôтдаленьемъ сѣдѣлища митрополіи и тôлькими современными войнами, не вспомагали.

Въ слѣдствіе того многи епископіи були безъ епископôвъ, якъ то утверджае папа Иннокентій VI. о володимирской епископіи, сказуючи: що тая ôтъ давного времени лишена своего епископа, и що навѣть переданья и памяти нѣтъ о послѣдпôмъ володимирскôмъ епископѣ. Недостатокъ епископôвъ предполагае патріархъ въ грамотѣ частно низше наведенôй въ р. 1371. А де пастырей нѣтъ, тамъ розбѣгаютъ ся ôвцѣ и похичеными бываютъ. И не дивъ про то, що зъ повреженьемъ іерархичного организму ширили ся герезы, и водворились соблазни, — якъ о первыхъ вспоминаютъ папы римскіи,**) а на вторіи ужалкуютъ ся патріархи царгородскіи.***)

Про то князѣ рускіи т. е. князѣ руско-литовскіи, а може бути, що и нашъ Князь Юрій Белзкій пôдвластный тогды Казимиру, и бояры рускіи пôднесли печальный голосъ, що земля безъ церковного закона пропадае. Король Казимиръ яко владѣтель одной части южнои Руси выслухуе всенародный голосъ, и дѣлае съ князями рускими и боярами представленье до патріархи, и молитъ его о поставленье епископа галицкого Антонія на Метрополиту Галицкого, иначе необходимымъ буде, крестити Русинôвъ на вѣру латиньску такъ: „какъ нѣтъ метрополита на Руси, ибо земля не можетъ быти безъ закона"****) тыми словами частію сдѣлане уже религійне преобразованье Руси якбы извиняючи.

Патріархъ приклонивъ ся до прозьбы.*****) Грамотою зъ Мая 1371 поставленый Антоній повертае зъ Царгороду яко митрополитъ Галицкій, но Казимира уже не було межи живущими. Нижели ще новый митрополитъ змôгъ взяти ся до врученыхъ ему дѣлъ церковныхъ, въ пôдчиненыхъ собѣ епископіяхъ въ Галичи, Перемышли, Володимирѣ и Туровѣ, наступила страшенна реакція, и обновилися борбы грозячіи розорити то, що Римъ и Казимиръ защепили; а въ тыхъ ôтворотныхъ подвигахъ, особенно на внѣ выступавъ нашъ Юрій Белзкій съ литовскими князями, о чôмъ въ наступаючôмъ числѣ бесѣдити будемо.

(Дальше буде.)

*) Acta patriarchatus Constantinopolitani. Viennae 1860 edidit Miklosich et Müller T. I. 523. Зъ грамоты умѣщеннои тамже пôдъ ч. CCLVIII. довѣдуемъ ся, що Митрополитомъ всеи Руси ôтлучени ôтъ церкви остали князѣ рускіи зъ причины, що зломили сдѣлану присягу, воевати разомъ съ княземъ московскимъ на покланяючихъ ся безбожно огню и къ литовскому князю Ольгерду прилучили ся

**) Theineri T. I. p. 713.

***) Acta patriarchatus, Грамота зъ Мая 1371.

****) Anonymus Gnesnensis. Сочиненіе Зубрицкого ст. 105. Листъ короля Ляхіи Казимира до царгородского патріярха —

*****) Acta Patriarchatus Constantinopolitani, — „прилучаетъ ся ему „(Антонію) и епископства въ Холмѣ, Туровѣ, Перемышли и Володимирѣ, поки не успокоятъ ся борбы, котри тамъ сутъ, и не водворитъ ся миръ и соблазни не загинутъ — мае ôнъ научати народъ „посвящати четцевъ зъ мирянъ епархій тыхъ, постановляти иподіаконôвъ, діяконôвъ и рукополагати священникôвъ, ба навѣть и епископôвъ, хиба бы не мавъ епископôвъ, съ которыми бы мôгъ „ихъ рукополагати, въ тôмъ разѣ мае ôнъ пôйти до церкви, щобы „тамъ выбравъ, котрыхъ за добрыхъ узнаетъ, и явити ся передъ „митрополитомъ угровлахійскимъ, щобы тамъ съ нимъ мôгъ усовершити выбôръ тыхже, и рукополагати ихъ." —

Зъ книги пѣсень Гайного.

VIII.

Ты гожа рыбарочко,
До берега спѣши,
Сѣдай — та рука въ руку —
При минѣсь понести.

На серце тутъ головку,
Зложи дѣвчино — зоре,
Такъ смѣло якъ щоденне,
Идешъ на дике море.

Тутъ буря якъ на мори,
Збере — то опадае,
И не единъ жемчугъ тамъ,
На днѣ ще спочивае.

XLV.

Разъ досвѣточкомъ лѣта,
По зѣльнику блукаю,
Пошептуютъ квѣточки:
Лишъ я не промавляю.

Пошептуютъ квѣточки,
Жалемъ моимъ тронути,
Скрôзь листья ихъ зелене,
Слова такіи чути:

Ты сумный чоловѣче,
(Блѣди у тебе лица)
На любку ся не гнѣвай,
То нашая сестриця.

LXXXVIII.

Де ся дѣла твоя любка,
Щось такъ чудно ѣй спѣвавъ,
Якъ огонь ще чародѣйный,
Твое серце загрѣвавъ?

Ти огнища вже погасли,
Въ серци смутокъ и леды:
А та книжка то судина,
Зъ попеломъ давной любви.

В. Шашкевичъ.

КОЗАЧКА.

Народне оповѣданье Марка Вовчка.

(Продовженье)

IX.

Пославъ дякъ до Ивана листъ, та невѣдомо, чи бѣдолаха его бачивъ, бо хутко прийшла звѣстка одъ папа, що Иванъ умеръ. Те ще писавъ, що-бъ слали до его старшого панича и якого тамъ хлопця услуговати. А меншого панича звелѣвъ на столицю выправляти.

Почався клопôтъ у дворѣ, збѣраютъ паничôвъ у дорогу. Стали й слугъ имъ выбѣрати. Якъ разъ напали на Золотаренченкôвъ. Казали Олександру покликати. Тôлько тогдѣ и згадали про неи, ато нѣхто й не спомянувъ, яку ѣй Господь велику тугу пославъ. —

Прийшла вона: панѣ й каже: „Зряжай сынôвъ у дорогу зъ паничами поѣдуть." А вона стоить, дивить ся панѣ въ ôчи, наче не розумѣе; тôлько збдѣдла, якъ крейда. Панѣ розсердилась: „Що ты, глуха," кричить, „чи нѣма?..."

Упала нещаслива, не зможе й словечка вымовити, тôлько руки здôймае, рыдаючи.

Якъ розлютуеть ся панѣ, якъ накипеть ся на неи! Та „я тобѣ й те, и те зроблю!" Такъ-то вже напустилась, нипаче вона яку велику шкоду вчинила — свою рôдну дитину пожаловала, що вже самъ Господь звелѣвъ своихъ дѣтокъ пожаловати, а ѣѣ зганили й обѣдили, и съ покоѣвъ выгнали! Що чуло ѣѣ серце змучене, нѣхто того незнавъ, нѣхто й не спытавъ.

Треба сынôвъ на чужину зряжати. Чи вернуть ся вони стару неньку поховати, чи, може, якъ ихъ батенько, сами тамъ поляжуть, що й головки нѣхто не оплаче! А може злеращѣють ѣи дѣточки, ѣи соколы ясни, що теперъ выряжае хорошихъ, добрыхъ и щирыхъ, а доведеться, може, такихъ побачити, що бодай не дôждати нѣкому! Хто ихъ порадить? Хто на розумъ добрый навчить? А тутъ ще недостатки та нужда гôркая, що нѣ съ чимъ и вырядити: нѣ сорочки нѣ одежинки годящои. Що було, останнье яке добро, продала — дѣтокъ надѣлила, и на смерть собѣ нѣчого не зоставила.

Въ-останнье спочили сыны, а вона пильнуе, а вона пильнуе пѣлу нôчъ надъ ними, тихо та гôрко плачучи. Останню нôчку ночують! Скôльки-то часу мине, поки вона зновъ побачить любыхъ хлопятъ, та чи ще коли побачить!

Отъ уже й сонечко сходить... дзвякнувъ дзвонокъ... Веде Олександра дѣтокъ, обливаючись слезами, та все тôлько благословляе ихъ та хрестить...

„Паничики!" промовила до паничôвъ, кланяючись у землю, „будте ласкави до моихъ хлопцѣвъ!"

А паничѣ й одвернулись.

„Мати Божа!" крикнула Олександра, „я тобѣ своихъ дѣтокъ уручаю!... Сыны мои, сыны мои!..." та й звалилась якъ трава на гостру косу.

X.

Коли кому вѣкъ нещасливый, то й довгій, кажуть; такъ и Олександрѣ: прогорювала ще скôлько лѣтъ сама зъ малымъ Тышкомъ. Про старшихъ сынôвъ и чутки нема; може, що й пишутъ паничѣ, такъ панѣ не каже.

Панѣ, тымъ часомъ, село продала та переѣхала у мѣсто жити. За нею й Олександра мусѣла ѣхати, и тамъ ще скôлько людей. Якъ бы хто знавъ, або схотѣвъ ѣѣ напоумить, то вона вдовою була-бъ изновъ на волѣ, не крепачка; та що вже теперъ по тôй волѣ!

Олександра такъ занепала здоровьямъ, що й робити не здужае, а панѣ гнѣваеть ся: „дурно," каже, „хлѣбъ мôй ѣси!" А далѣ такъ уже розлютовалась: „Иди собѣ," каже, „куди хочъ. Коли ты робити не здужаешъ, то й ѣсти не проси. Иди собѣ зъ двору, и хлопця бери!"

Выйшла Олександра зъ паньского пôдворья и Тышка за собою вывела. „О," каже, „панське дворище бодай нѣчого доброго зъ роду — вѣку въ тебе не вступило!"

Пôшла наймать ся та щось изъ тыжденъ по пôдъ тыномь почувала, поки собѣ мѣстце знайшла въ якогось коваля. А сей коваль такій, що хоть бы й паномъ ему бути, лихій та сварливый, Господи милосердный! И жѣнку лае, и дочку а якъ спянчить ся, то всѣ вѣнкомъ утѣкають: заразъ битись! Та ще й кричить: „А чому минѣ жѣнку не бити, або кого инного треба всѣхъ бити, бо й мене бито!" — „Хиба я тому винна?" плаче жѣнка. „А якъ же не винна? одно за одного мусить одвѣчати!" Отъ такого коваля выковали!

Коли-бъ хто побачивъ, несе було на гору вѣдра зъ водою стара, убога жѣнка, а за нею чорнявый ошарпаный хлопчикъ скаче, — чи пôзнавъ бы хто Олександру, богату козачку, пышну дѣвчину?

Не послужила й мѣсяця — занедужала; жене коваль съ хаты. Куди йти? Поплелась у паньскій дворъ; тôльки-що въ браму вступае, а панѣ й стрѣчае ѣ лихими словами: „Що," каже „згодувала собѣ сынка злодѣя! Обкравъ твôй Семенко панича! Та пôдожди лишень, пôдожды! а ты чого прийшла? Нездужаешъ? Женѣть ѣѣ зъ двора, женѣть!..."

Вывели Олександру съ подвôрья, та й кинули пôдъ тыномъ безъ помочи, саму, изъ малымъ Тышкомъ. Плаче бѣдненькій хлопчикъ, плаче!

„Боже-жъ мôй милый! мôй Семенко злодѣй!... Ой Семеночку, Семеночку! дитино моя добра й щира! Яково-то минѣ чути таке за тебе!.. Батько-жъ тобѣ наказувавъ... Сынку-жъ мôй несчасливый! спомяни свою неньку стару!

А Тышко, не розумѣючи, обôйма ѣѣ, та все вмовляе „Не журѣть ся, мамо, не плачте, Семенко вернеть ся. И Семенко и Иванъ, обое приѣдуть." Та вмовляючи неньку и заснувъ коло неи.

(Конець буде.)

Часопись Вечерницѣ выходитъ що четверга у Львовѣ.

Цѣна передплаты

Для Львова	за рôкъ 4 р. 50 кр.	за пôвъ року 2 р. 30 кр	за чверть року 1 р. 20 кр.
По-за Львôвъ	„ 5 .. — „	„ 2 „ 60 „	„ 1 „ 40 „

Передплата посылаеся на имя П. Михаила Коссака въ ставропигійськôй печатни.

Одвѣчальный редакторъ Федоръ Заревичъ. Въ печатни Института Ставропигійского.